

ASIA Esitutinnan viipyminen ja tutkinnan päättäminen

KANTELU

A on oikeuskanslerille 22.7.2012 osoittamassaan kirjoituksessa ja 14.11.2012 päivätyssä lisäkirjoituksessa arvostellut Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen Seinäjoen poliisiaseman ja Keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion menettelyä asiansa tutkimisessa.

Kirjoituksen mukaan tutkinnanjohtajana toiminut B oli kertonut kantelijalle tämän toimittamien ääninäytteiden tutkinnasta, että ” ne tutkitaan varmasti viimeisenä eli ei koskaan”. Lisäksi tutkinta oli kirjoituksen mukaan kestänyt kokonaisuudessaan puolitoista vuotta.

SELVITYS

Poliisihallitus on antanut asiassa lausuntonsa 12.12.2012. Lausunnon liitteenä on Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen apulaispoliisipäällikkö C:n lausunto 22.10.2012 ja 11.12.2012, rikoskomisario B:n selvitys, rikosylikonstaapeli D:n selvitys, Keskusrikospoliisin päällikkö E:n lausunto sekä rikosteknisen laboratorion tutkija F:n ja laboratorionjohtaja Gn selvitys.

RATKAISU

Poliisin käyttäytyminen

Tapahtuma-aikana voimassa olleen poliisilain (493/1995) 2 §:n 1 momentin mukaan poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Saman lain 9 c §:n mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

A on kirjoituksessaan kertonut toimittaneensa poliisille asunnostaan nauhoittamansa ääninäytteen tutkimista varten. A:n mukaan tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario B on ker-

tonut hänelle, että hänen toimittamansa ääninäyte tutkitaan varmasti viimeisenä keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa.

B:n antaman selvityksen mukaan hän oli keskustellut A:n kanssa nauhoitteen tutkimisesta puhelimitse loppukesästä 2012. Selvityksen mukaan B oli vastannut A:n epäilyihin nauhoitteen tutkimatta jättämisestä tai viimeisenä tutkimisesta, ”että tuskin asiassa tulee niin käymään”.

Kuten Poliisihallitus lausunnossaan toteaa, kantelijan ja rikoskomisario B:n kertomukset ovat ristiriidassa, eikä enempää selvitystä ole saatavissa. Yhdyn Poliisihallituksen näkemykseen siitä, että rikoskomisario B:n virkavastuullaan antaman selvityksen luotettavuutta ei ole syytä epäillä. Poliisin käyttäytymisen osalta minulla ei ole oikeudellisia perusteita epäillä poliisimiesten toimineen tavalla, joka antaisi aiheutta toimenpiteisiini.

Tutkinnan viivästyminen

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Tapahtuma-aikana voimassa olleen poliisilain (493/1995) 3 §:n mukaan poliisin tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

Tapahtuma-aikana voimassa olleen esitutkintalain (449/1987) 6 §:n mukainen velvollisuus toimittaa esitutkinta ilman aiheetonta viivytystä ei koske ainoastaan esitutkinnan mahdollisen aloittamispäätöksen jälkeisiä toimia (esitutkinta suppeassa merkityksessä), vaan myös esitutkinnan mahdollista aloittamista koskevan päätöksen tekemistä ja sitä edeltäviä toimenpiteitä (esitutkinta laajassa merkityksessä).

Esitutkinnan viivytyksetön aloittaminen ja toimittaminen palvelevat rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista. Viivytyksettömyys on tärkeää myös koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta. Esitutkintapäätöksen tekemisen viivytyksettömyyttä arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:n 1 momentti, jonka mukaan asianomistajan syyteoikeuden käyttämisen edellytyksenä on virallisen syyttäjän päätös jättää syyte nostamatta, tai syyttäjän taikka esitutkintaviranomaisen päätös siitä, että esitutkintaa ei toimiteta taikka että se keskeytetään tai lopetetaan. Nykyisin voimassa olevan lain kohdan mukaan asianomistaja saa nostaa syytteen myös, jos esitutkintatoimenpiteiden suorittamista on tutkinnanjohtajan päätöksellä siirretty.

Esitutkinnalle tai esitutkinnan aloittamista koskevan päätöksen tekemiselle ei voida asettaa enimmäisaikaa, vaan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen asian laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Asiaan liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin mahdollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti sekä esitutkinnan mahdolliseen aloittamiseen että sen toimittamiseen.

A kertoo kirjoituksessaan tehneensä tutkintapyynnön Seinäjoen poliisiasemalle, koska hänen kotiinsa oli tullut kohta kahdeksan vuotta lähetyksiä, joissa häntä haukutaan, uhkaillaan, häpäistään ja nöyryytetään. Lisäksi hän oli lähettänyt poliisille kaksi ääninäytettä. Asiaa tuolloin tutkinut poliisi H oli lähettänyt ääninäytteet keskusrikospoliisin laboratorioon jatkotutkimuksia varten.

A:n ilmoituksen perusteella Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksella on kirjattu asiasta tutkintailmoitus. Kirjaamisajankohta on ollut 1.3.2011. Asiassa saadun selvityksen mukaan A:n poliisille toimittamat ääninäytteet on 6.3.2011 tallennettu Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksella verkkolevylle, jotta ne otettaisiin keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa tutkittavaksi. Päätös olla aloittamatta esitutkintaa on tehty vasta 2.10.2012 eli yli puolitoista vuotta rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen.

Tutkinnanjohtaja B:n selvityksen mukaan A on loppukesästä 2012 puhelimitse ollut yhteydessä häneen ja vasta tuolloin B oli luvannut välittää tiedon tutkijalle ja pyytänyt tutkijaa selvittämään ääninäytteiden tutkimisen vaiheita keskusrikospoliisilta.

Keskusrikospoliisin lausunnon ja selvityksen mukaan rikosylikonstaapeli D on 20.9.2012 soittanut laboratorioon äänitutkija F:lle. Selvityksen mukaan tuolloin selvisi, että Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen tutkimuspyyntöä ei ollut koskaan saapunut keskusrikospoliisille.

Keskusrikospoliisin lausunnosta ilmenee, että näytteet sekä tutkimus- ja lausuntopyyntö on 6.3.2011 laitettu Seinäjoen poliisilaitoksen tekniikasta kovalevylle, mutta pyyntöä ei ole toimitettu koskaan rikosteknisen tutkimuslaboratorion kirjaamoon. Saman selvityksen mukaan laboratorion käytännön mukaan kaikki tutkimuspyynnöt tulee lähettää kirjaamoon sähköisesti, jolloin ne kirjataan sähköiseen asiointijärjestelmään. Tutkijoiden ei ole mahdollista säännömukaisesti tarkistaa jokaisen rikostutkimuskeskuksen kansioista, onko sinne tullut uusia näytteitä tai pyyntöjä.

D:n yhteydenoton jälkeen verkkolevyllä ollut materiaali etsittiin ja tutkimustoimeksianto otettiin työn alle. Lausunto näytteiden osalta on valmistunut 26.9.2012. Keskusrikospoliisin lausunnon mukaan on kiistatonta, että ääninäytteet eivät kantelijan kannalta ole tulleet kohtuullisessa ajassa tutkituksi.

Asian tutkinta on näin ollen merkittävästi viivästynyt. Poliisihallituskin on lausunnossaan todennut tutkinnan viivästyneen esitutkintalain vastaisesti kohtuuttomasti. Yhdyn Poliisihallituksen näkemyskseen asiasta.

Syynä viivästymiseen on ollut se, että tutkimuspyyntöä ei ole tehty ohjeistuksen ja vakiintuneen käytännön mukaisesti. Virheen havaitseminen ei kohtuudella ole ollut mahdollista rikosteknisen laboratorion toiminnassa. Syy viivästymiseen ei siis ole ollut asian viipyminen keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa vaan se, että poliisilaitoksen tekemää ääninäytteiden tutkimuspyyntöä ei ole tehty poliisin sisäisten ohjeiden mukaisesti.

Saadun selvityksen mukaan näytteen laboratorioon lähettänyt rikosylikonstaapeli D ei ole noudattanut poliisin sisäistä tutkimuspyynnön tekemistä koskevaa ohjetta, mistä syytä sähköisesti lähetetty tutkimusnäyte on jäänyt keskusrikospoliisissa huomaamatta ja käsittelemättä. D:n mukaan kyse on ollut inhimillisestä erehdyksestä. D:n selvityksen mukaan yksittäisten tutkimus- ja lausuntopyyntöjen seuraaminen yksistään teknisen rikostutkijan toimesta on lähes mahdotonta, koska yksikkö lähettää pyyntöjä vuosittain noin 700 kappaletta. Asiaa arvioidessani olen ottanut huomioon D:n selvityksessään esittämät näkökohdat.

Viimekätinen vastuu esitutkinnan toimittamisesta kuuluu tutkinnanjohtajalle. Hänen tehtävänä on näin ollen valvoa johdettavinaan olevien esitutkintojen toimittamista ja edistymistä. Perusteltua olisi ollut, että asiassa tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario B olisi aiemmin ollut yhteydessä keskusrikospoliisin rikostekniseen tutkimuslaboratorioon ja selvittänyt, mikä on ollut syynä lausunnon viipymiselle. B on 9.12.2011 keskeyttänyt tutkinnan juuri siksi, että ääninäytteiden tutkinta oli kesken. B on kuitenkin vasta loppukesästä 2012 kantelijan yhteydenoton jälkeen pyytänyt asian tutkijaa selvittämään asiaa.

Vaikka nyt kyseessä oleva virhe ei ole tapahtunut keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion toiminnassa, keskusrikospoliisin lausunnon mukaan ”tapahtuman haitallisuuden takia asia on ohjaavassa mielessä otettu esille myös viraston suorittamassa rikosteknillisen laboratorion laillisuusvalvonnassa”.

Minulla ei näin ollen ole aihetta muihin toimenpiteisiin kuin että saatan edellä esittämäni näkökohdat asiassa tutkinnanjohtajana toimineen B:n tietoon.

Esitutkintapäätökset

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario B on 9.12.2011 tehnyt seuraavan päätöksen: ”OSA HENKILÖ/TAPAUSPÄÄTÖKSISTÄ TEKEMÄTTÄ: JUTUN TUTKINTA TOISTAISEKSI KESKEYTETTY. Keskusrikospoliisin laboratorioon on lähetetty asianomistajan lähettämä ääninäyte tutkimuksiin, mutta lausuntoa ei ole sieltä tullut asiaan 9.12.2011 mennessä. Jutun tutkinta keskeytetään toistaiseksi. Tutkinta käynnistetään uudelleen, jos asiassa ilmenee uutta tai keskusrikospoliisin laboratoriosta tulee asiaan valaisua.”

Ääninäytetutkimuksen valmistuttua B teki 2.10.2012 päätöksen esitutkinnan toimittamatta jättämisestä sillä perusteella, että asiassa ei ollut tuolloin esitutkinnan toimittamisedellytyksiä säännellessä esitutkintalain 2 §:ssä tarkoitettuun tavoin syytä epäillä rikosta.

Käynnistetyn esitutkinnan päättäminen ei ollut mahdollista tapahtuma-aikaan voimassa olleen esitutkintalain (449/1987) 2 §:n nojalla, vaan siitä säädettiin esitutkintalain 43 §:ssä. Viimeksi mainitun pykälän perusteella aloitettu esitutkinta voitiin lopettaa saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi muun muassa, jos tutkinnassa oli käynyt selville, ettei rikosta ollut tehty taikka ettei asiassa voitu nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta.

B:n asiasta antaman selvityksen perusteella hänen tekemässään päätöksessä tutkinnan keskeyttämisestä ei kuitenkaan ollut kyse aloitetun esitutkinnan keskeyttämisestä. B:n mukaan ääninäyte lähetettiin tutkittavaksi nimenomaan sen selvittämiseksi, ylittyikö asiassa tuolloin voimassa olleen esitutkintalain 2 §:ssä säädetty esitutkinnan aloittamiskynnys. Asian esitutkintaa ei B:n selvityksen mukaan näin ollut ollut vielä aloitettu, kun hän päätti esitutkinnan keskeyttämisestä.

Esitutkinnan keskeyttämisen edellytyksiä ei ollut määritelty päätöksen tekemisen aikaan voimassa olleessa esitutkintalainsäädännössä. Esitutkinnan keskeyttäminen mainittiin esitutkintalain 47 §:ssä, jossa säädettiin sitä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta. Esitutkintalain muuttamista koskevan lain esitöiden (HE 52/2002 vp s. 31) mukaan esitutkinnan keskeyttämisen käsite ”on vakiintuneena ammattiterminä tarkoittanut esitutkintaviranomaisen tosiasiallista päätöstä keskeyttää aktiiviset toimenpiteet tutkittavana olevan jutun selvittämiseksi

silloin, kun todistusaineisto jutun päättämiseksi on puutteellinen, mutta uutta todistusaineistoa ei ole heti odotettavissa”. Keskeytettyä esitutkintaa voidaan kuitenkin aiheen ilmaannuttua jatkaa milloin tahansa niin kauan kuin tutkittavaa rikosta koskeva syyteoikeus ei ole vanhentunut. Laillisuusvalvontakäytännössä on todettu, että päätös esitutkinnan keskeyttämisestä on tarkoituksenmukaisuusratkaisu, jonka tekemisessä poliisilla on harkintavaltaa (apulaisoikeuskanslerin päätös 11.5.2006, dnro 250/1/04).

Poliisihallituksen lausunnossaan toteamalla tavalla esitutkinnan keskeyttäminen viittaa jo terminä aikaan, jolloin esitutkinnan aloittamiskynnys on jo ylitetty. Myös B:n 9.12.2011 tekemän tutkinnan keskeyttämisspäätöksen ilmaisut ”jutun tutkinta keskeytetään toistaiseksi” ja ”tutkinta käynnistetään uudelleen, jos...” ovat omiaan luomaan käsityksen, että kyse on ollut jo aloitetun esitutkinnan keskeyttämisestä eikä hänen selvityksessään kertomallaan tavalla päätöksestä lykätä esitutkinnan toimittamisedellytysten harkintaa.

B:n päätös tutkinnan keskeyttämisestä ja hänen sen jälkeen tekemänsä päätös olla aloittamatta keskeyttämäänsä tutkintaa muodostavat edellä kerrotun perusteella ristiriitaisen kokonaisuuden. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella jää epäselväksi, mihin B on keskeyttämisspäätöksellään pyrkinyt ja mihin kyseinen poikkeavana pidettävä päätös on oikeudellisesti perustunut. Mielestäni ei voida pitää poissuljettuna, että keskeyttämisspäätös on osaltaan vaikuttanut siihen, että B ei edellä päätöksessäni arvioimallani tavalla ollut oma-aloitteisesti tiedustellut syytä äänitallennetutkimuksen viipymiseen, jos asian oli ajateltu tulleen erotetuksi aktiivisia toimenpiteitä edellyttäneiden asioiden joukosta.

Toimenpiteet

Saatan edellä esittämäni näkökohdat tutkinnan päättämisestä ja esitutkinnan viipymisestä asiassa tutkinnanjohtajana toimineen rikoskomisario B:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Jäljennös päätöksestäni lähetetään tiedoksi keskusrikospoliisille, Pohjanmaan poliisilaitoksen poliisipäällikölle ja Poliisihallitukselle.

Jäljennös selvityksestä lähetetään kantelijalle ohessa.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Nuorempi oikeuskanslerinsihteeri

Henna-Riikka Välinen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
